

Nr 3.

Av herr **Vennerström**, om ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen.

Senast vid 1922 års riksdag väckte jag en motion om borttagande av censusbestämmelsen i fråga om valbarhet till första kammaren. I motionen anfördes att villkoret, att en person skall skatta för en inkomst av 3,000 kronor eller äga en till 50,000 kronor taxerad fastighet, obehörigen inskränker industriarbetarnas, de mindre jordbrukarnas och kvinnornas representation i första kammaren. Vidare anfördes i anslutning till konstitutionsutskottets yttrande vid 1921 års riksdag, att censusbestämmelsen i dess nu gällande form utgår från den beskattningsbara inkomsten, vadan följden är att den blir beroende av gällande stadganden angående taxering, och att sålunda villkoren för valbarhet till riksdagens första kammare komma att växla, allt efter som ändringar vidtagas i skattelagstiftningen. Som en illustration till de orimligheter detta förhållande kan leda till anfördes, att förutvarande riksdagsmannen i andra kammaren F. E. Holmner 1922 nödgades avsäga sig det av Norrbottens och Västerbottens landsting lämnade mandatet till första kammaren alldenstund han, som dock de tre åren närmast före valet deklarerat en inkomst väsentligen överstigande 3,000 kronor, icke betalt skatt det senaste året för mera än 1,500 kronor, beroende på familjeavdraget för den mycket talrika familjen.

Konstitutionsutskottets majoritet ansåg sig av såväl principiella som praktiska skäl böra biträda motionärens framställning. Utskottets förslag antogs i andra kammaren, men fälldes i första kammaren. Majoriteten mot utskottsförslaget var den minsta möjliga, 64 röster mot 60. De skäl, varpå den ytterst knappa majoriteten stödde sitt avslag, föreligga i ett par vid utskottsbetänkandet fogade reservationer.

Herr *Clason* m. fl. hänvisade till överenskommelsen vid 1918 års författningsreform, definitivt konfirmerad 1919: »En vid den nuvarande författningsrevisionen avsettligt bibehållen förutsättning för artskillnaden mellan kamrarna synes oss icke böra rubbas annat än i samband med vare sig upptagande av hela frågan om första kammarens bildande eller införande av andra villkor för denna artskillnads bibehållande.» Herr *Reuterskiöld* erkände öppenhjärtligt bestämmelsens sakliga olämplighet. »Onekligen måste det resultat, som med nuvarande censusbestämmelse i vissa extrema fall kan uppstå — såsom i motionen framhållits — verka stötande», medgav herr *Reuterskiöld* och fortsatte: »Ej heller kan censusbestämmelsen, vare sig med de belopp den nu anger i frågan om taxeringsvärde och beskattningsbar in-

komst eller i och för sig såsom innebärande viss penningcensus, anses riktig eller ens lämplig, utan skäligen böra i sinom tid ersättas av annat valbarhetsvillkor». Det oaktat ansåg herr Reuterskiöld, att den olämpliga och oriktiga censusbestämmelsen borde bibehållas, alldenstund den markerade en artskillnad mellan de båda kamrarna. Just genom sin oriktighet och olämplighet kunde rent av bestämmelsen påskynda upptagandet av första kammарproblemet i hela dess vidd: »När en gång förstakammarfrågan upptages till lösning, utgör bibehållandet även av en såsom olämplig och oriktig erkänd censusbestämmelse, ända tills reformen sker, i sin mån ett rätt så verksamt pådrivningsmedel».

De skäl, som här upprädas mot censusbestämmelsens borttagande, synas mig icke vara hållbara.

Kravet på censusbestämmelsens avskrivning kan icke rimligen strida mot 1918 års överenskommelse, vilken icke inrymde ett rubbande av den bestämmelsen. Överenskommelsen hade icke längre giltighet än till dess den stora författningsrevisionen var förd i hamn. Man enade sig 1918 om vissa grundlinjer för författningsrevisionen, men ville icke då ta upp smärre särkrav, innan reformen var klar. Fem år efter reformens antagande är riksdagen fullt oförhindrad att ta i tu med dylika särkrav, som mycket mera som redan förut i åtskilliga detaljer en uppsnyggning av reformen skett, särskilt på det kommunala området.

Det är icke riktigt, att man når fram till ett maskerat enkammarssystem, om man borttager en censusbestämmelse, som bevisligen medför uppenbart orimliga konsekvenser. Karaktärsskillnaden mellan första och andra kammaren finnes fortfarande kvar efter dess borttagande. Första kammarens skiljaktighet från andra kammaren ligger i det indirekta valsättet till första kammaren, i den högre åldern för riksdagsmännen, i den dubbelt längre mandattiden, i den successiva förnyelsen, i frånvaron av bostadsband. Så länge som dessa bestämmelser fortleva, behöva icke tvåkammarssystemets anhängare frukta, att ett borttagande utav censusbestämmelsen öppnar en bakdörr för enkammarssystemets insmusslande.

Det finnes icke något inre, logiskt sammanhang mellan censusbestämmelsens borttagande och upptagandet av förstakammarproblemet i hela dess vidd. Föreligger ett behov att ta upp detta stora problem till en grundlig prövning, så tränger den frågan fram oberoende av om förmögenhetscensus finnes till eller icke. Och det torde vara visst, att en censusbestämmelse sådan som den nuvarande, vare sig helt eller i reformerad form, icke kommer att läggas som grundsten under en ny första kammare. Nuvarande statsrådet och chefen för handelsdepartementet, professor Wohlin, yttrade en gång i första kammaren: »Ett nytt reformerat svenskt överhus kommer under inga förhållanden att grundas på några som helst penningstreck eller censusbestämmelser av här ifrågavarande art». Och professor Reuterskiöld erkände vid 1922 års debatt i första kammaren: »Jag menar både nu och förut, att censusstrecket

ej är någon nödig eller lämplig grund att bygga valbarheten till överhuset på».

Herr Reuterskiölds argument, att den olämpliga och oriktiga bestämmelsen bör tills vidare bibehållas som ett i sin mån verksamt medel att driva fram hela förstakammarfrågan, smakar väl starkt av jesuitismens åskådning, att ändamålen helga medlen. En i och för sig enligt herr Reuterskiölds mening god sak skall främjas medelst ett erkänt dåligt medel. En dylik argumentering gagnar förvisso icke den parlamentarismens uppfostran, vars nödvändighet på sina håll så starkt hävdas. Den riktiga arbetsmetoden för en sund parlamentarism borde väl ändock vara att omedelbart utan biavsikter räta till, när man finner, att en uppenbar bristfällighet förefinnes.

Skälen mot censusbestämmelsens borttagande visa sig sålunda vid en prövning enligt min mening icke hållbara. Skälen för borttagandet ha däremot förstärkts sedan 1922 på grund av lönernas och inkomsternas sjunkande. Den ekonomiska krisen, som förödande drabbat alla samhällsklasser, icke minst den jordbrukande befolkningen, har skärpt olägenheterna av att ett penningestreck, som ingenting säger om kandidaternas kvalifikationer för riksdagsmandatet, fortfarande ligger till grund för val till första kammaren.

Jag tillåter mig härmed hemställa,

att riksdagen såsom vilande till vidare grundlagsenlig
behandling ville antaga följande förslag till ändrad lydelse
av § 9 riksdagsordningen:

§ 9.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas i kommunernas allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått 35 års ålder. Kommer riksdagsman, efter det han vald blivit, i den ställning, att han ej längre skulle vara valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

Stockholm den 11 januari 1924.

Ivar Vennerström.

